

Lausunto

12.05.2026

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Oma-aloitteista tiedonluovutusoikeutta koskeva sääntely on jo nykyisellään tulkinnanvaraista, eikä esitys tuo tähän riittävää täsmällisyyttä. Yksittäisen ammattihenkilön on hyvin vaikea ratkaista, milloin täyttyy esimerkiksi syytä epäillä ja vakavan vaaran tunnusmerkit.

Potilaan väkivaltariskin arviointi yksilötasolla on epätarkkaa. Tietosuojan näkökulmasta tämä lisää merkittävästi riskiä, että tietoja luovutetaan henkilöistä, jotka eivät tosiasiassa aiheuta vaaraa, ilman tehokkaita oikeussuojakeinoja.

Potilas ei kykene ennakoimaan, milloin hänen arkaluonteisia potilastietojaan voidaan luovuttaa poliisille, mikä on omiaan heikentämään luottamusta terveydenhuollon ammattihenkilöön.

Tietosuojasääntelyn käyttötarkoitussidonnaisuusperiaatteen mukaisesti potilastietojen toissijainen hyväksyttävä käyttö edellyttää erityisen täsmällistä ja rajattua sääntelyä.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Esityksen ongelmallisin osa on siirtyminen ilmoitusoikeudesta ilmoitusvelvollisuuteen. Velvollisuus luovuttaa tietoja kaventaa ammattihenkilön mahdollisuuksia tapauskohtaiseen punnintaan. Käytännössä tämä kannustaa varmuuden vuoksi tapahtuvaan ilmoittamiseen, mikä on ristiriidassa tietojen minimointiperiaatteen kanssa. Koska kyse on tiedonluovutusvelvollisuudesta, sen rikkominen voi johtaa henkilökohtaiseen virkavastuuseen. Tämä väistämättä vaikuttaa varmuuden vuoksi tapahtuvaan tietojen luovutukseen.

Terveystiedot kuuluvat yksityiselämän suojan ydinalueelle. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan tällaisessa tilanteessa sääntelyn on oltava täsmällistä ja välttämättömyys aidosti osoitettua.

Velvollisuus ilmoittaa poliisille tietyistä epäilyistä voi johtaa siihen, että potilaat pidättäytyvät kertomasta olennaisia tietoja. Tällä voi olla vaikutusta hoitoon hakeutumisen lisäksi siihen, haetaanko apua luotettavilta toimijoilta. Lisäksi epäluottamus voi vaarantaa hoidon vaikuttavuutta sekä perusoikeuksien toteutumista. Perusoikeuspunninnassa ihmisten terveyteen liittyville oikeuksille tulee antaa suurempi painoarvo kuin esimerkiksi rikosten estämiselle. Esityksessä ei ole riittävää vaikutustenarviointia rikosten estämisen hyödyistä, joita ehdotetulla muutoksella pyritään saavuttamaan.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Poliisin pyynnöstä tapahtuva tiedonluovutus merkitsee olennaista muutosta nykytilaan ja on tietosuojan kannalta erityisen riskialtis.

Poliisi määrittää tiedontarpeen, mutta terveydenhuollon palvelunantajan vastaavalla johtajalla ei ole tosiasiallisia edellytyksiä arvioida poliisin uhka-arvion paikkansapitävyyttä tai pyynnön välttämättömyyttä ilman yksityiskohtaisia lisätietoja. Käytännössä potilastietojen haun tekisi joku muu kuin vastaava johtaja, koska tavanomaisesti potilastietojärjestelmän käyttäminen ei sisälly vastaavan johtajan päätehtäviin. Hallituksen esityksessä jää epäselväksi voiko tietojenluovutusta siirtää toiselle tehtäväksi.

On olemassa vaara, että tiedot integroituvat osaksi laajempaa poliisin tiedonhallintaa ja yhdistyvät muihin rekistereihin, mikä heikentää käyttötarkoitussidonnaisuutta.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilyistä rikoksesta.

Lisäystä pidetään kannatettavana.

Tilanteessa, jossa työntekijä on uhrin asemassa työnantajan pitäisi pystyä tekemään rikosilmoitus työntekijän pyynnön sijasta työntekijältä pyydetyn suostumuksen perusteella. Tämä vähentää kynnystä rikosilmoituksen tekemiseen.

Muut kommentit.

Ehdotetut muutokset voivat lisätä terveydenhuollon ammattilaisten työtaakkaa, jo valmiiksi haastavassa tilanteessa. On myös huomioitava riittääkö poliisin resurssit ja terveydenhuollon osaaminen ilmoitusten käsittelyyn esimerkiksi eri psykiatristen häiriöiden tai sairauksien

vaikutuksesta henkilön konkreettiseen väkivaltariskiin. Asian arviointi on haasteellista myös terveydenhuollon ammattihenkilöille.

Pekkanen Mari
Vankiterveydenhuollon yksikkö